

תוכן העניינים:

- 3.....תקציר
- 4.....סקירת ספרות
- 4.....תחושת מסוגלות הורית
- 6.....בעיות התנהגות בקרב ילדים בשלב ההתפתחות המוקדמת (0-5)
- 8.....לקות שפתית (SLI)
- 11.....תחושת מסוגלות הורית והקשר לבעיות התנהגות שונות בקרב ילדים
- 12.....תחושת מסוגלות הורית והורות לילדים בעלי צרכים מיוחדים, ובפרט לבעלי SLI
- 14.....סיכום ודיון
- 16.....ביבליוגרפיה

סקירת ספרות

תחושת מסוגלות הורית

המושג "מסוגלות הורית" מתייחס ליכולת של הורים לילדים מתחת לגיל 18 לדאוג ולספק את צרכיהם של ילדיהם ברמה הפיזית, הנפשית והחומרית. למסוגלות זו יש כמה פרמטרים, הקובעים האם ההורים כשירים לטפל בילדיהם (אביב, 2016).

ההיסטוריה של ה"התערבות בחיי המשפחה" מתחילה אי-שם בספרטה שביוון, בה המדינה התערבה בחייהן של המשפחות באופן טוטאלי, כשילדים בין הגילאים 0-7 היו נלקחים אז לרוב מאימותיהן ומטופלים על-ידי עבדים מטעם המדינה (Katzman, 2014).

במדינות הדמוקרטיות של ימינו, בהן אמורות להיות זכויות בסיסיות של כבוד האדם וחירותו, אין התערבות שכזו אמנם, אך מצד שני חוסר התערבות טוטאלי גם הוא בעייתי.

יורם צדיק, מביא במאמרו גישות שונות המצדדות בחוסר התערבות מטעם המדינה במשפחות, לפיהן אינטרס הילד מתמזג עם אינטרס חיי המשפחה, אלא אם כן מדובר במקרה בו יש פיקוח נפש. לטענתו, בישראל ננקטת מעין שיטת-ביניים לפיה המדינה מתערבת כאשר יש דיווח בקשר להורים בנוגע לאחד מארבעת הדברים: ניצול מיני, ניצול נפשי, ניצול פיזי או הזנחה של אחד או יותר מהילדים במשפחה (צדיק, 2001).

על-פי סעיף 15 לחוק הכשרות המשפטית והאפוסטרופוסות שנקבע בישראל ב-1962, להורים ניתנת החובה והזכות לדאוג לצרכי הילד, ועליהם לקבל את ההחלטות לפי טובתו של הילד. בנוסף, בסעיף 17 של אותו חוק כתוב: "באפוסטרופוסותיהם לקטין חייבים ההורים לנהוג לטובת הקטין בדרך שהורים מסורים היו נוהגים בנסיבות העניין." (חוק הכשרות המשפטית והאפוסטרופוסות, 1962).

מעבר להגדרה המשפטית ולחוק הכתוב, מסוגלות הורית היא גם רגש, המתייחס להורים עצמם, ולתחושותיהם השונות מול נושא גידול הילדים, שפעמים רבות, למרות שלא נעברה עבירה של אחד מ-4 המקרים עליהם דובר קודם, מרגישים הורים לילדים מסוימים תחושות של חוסר כוחות מול הילדים, וחוסר משאבים כדי לטפל בהם, במיוחד כאשר מדובר בילדים בעלי צרכים-מיוחדים.

בכדי לתאר ולבחון את תחושת המסוגלות ההורית, ננסה להבין תחילה מהי משמעות המילה "הורות" (Parenting). על-פי המילון העברי-אנגלי השלם, ההגדרה של הורות היא פעילות הנעשית בתוך המשפחה, הקשורה לאופן גידולו של הילד, עד להפיכתו לאדם עצמאי (אלקלעי, 1990).

במובן הרחב יותר, ההורות מושפעת ממנעד רחב של רגשות וחוויות אישיות של ההורה, בנוסף להשפעות תלויות תרבות, סביבה וקהילה. ישנו קושי להגדיר את גבולות ההתנהגות ההורית ה'נורמלית', בהשוואה לצרכיו של הילד (Basarab-Horwath, 2001).

נוסף על כך, ישנם אספקטים שונים בנוגע למדידת המסוגלות ההורית. רמת הניקיון בבית, ורמת הבטיחות בו, והרגלי התזונה של המשפחה ושל הילדים הם מדדים שניתן למדוד אותם במדויק באופן יחסי. לעומת זאת, מדדים אחרים עלולים להיות חמקמקים, במיוחד כל מה שקשור לחום ואהבה בין ההורה לילד, ולהטלת משמעת ותנאים בקשר להתנהגות הילד.

אין זה מן הנמנע כי יהיה זה קשה להגדיר מהו האספקט בעל המשקל הגבוה ביותר, מפני שיש הורים שיחשיבו הרגלי תזונה כמשמעותיים ביותר, ולעומת זאת יראו בהטלת משמעת נושא משני, ולהיפך (Basarab-Horwath, 2001).

מוסיף על כך יורם צדיק, כי אחת התחושות החזקות בהקשר של מסוגלות הורית היא שבהעדר "הוראות ברורות" לגבי הורות ובנוגע טובת הילד, החשש לניצול ולהזנחה לא מודעת מההורים שרוצים בטובת ילדיהם, עלול להיות גדול (צדיק, 2001).

בכדי לגשר על תחושות חוסר-אונים בקרב הורים לילדים בעלי התפתחות תקינה, בעלי צרכים מיוחדים כלשהם, או בעיות התנהגות שונות, מציעים פרופ' יואל אליצור וליאור סומך, תוכנית מיוחדת, המותאמת להורים לילדים בין הגילאים 3-5, הנקראת "תוכנית התקשרו"ת" (הורות תומכת קשר ותקווה) (אליצור וסומך, 2019).

אליצור וסומך ערכו מחקר, בו בדקו 209 משפחות שונות עם ילדים בין הגילאים 3-5, כשבניהן 86% מההורים היו ההורים הביולוגיים של הילדים, כשטווחה גילאי ההורים נע בין 21 ל-60. 84% מן הילדים המשתתפים במחקר אובחנו כבעלי קשיים כלשהם בהתנהגות, בחומרות שונות.

209 המשפחות שהשתתפו במחקר, חולקו ל-2 קבוצות, כשהקבוצה הראשונה הייתה מעין קבוצת הכשרה של תוכנית התקשרו"ת להורים, במסגרת הניסוי, ואילו הקבוצה השנייה- לקבוצת תמיכה מינימלית, בעלת זכאות ל-2 מפגשי ייעוץ פרטניים בלבד לאורך כל משך הניסוי (אליצור וסומך, 2019).